

السنة الحادية عشر

● آیه شریفه ۱۷۵

﴿ تناسب: ﴾

﴿ «اولئک»: ﴾

﴿ خبر دوم «انَّ» آیه قبل

﴿ وجه تکرار: شهرت، تعدد عذاب

﴿ استیناف و عذاب جدید

﴿ بیان حال کاتم بعد از ذکر عذاب

«اشتروا...»:

- چرای حکم: عذابهای اربعه آیه قبل
- ترتیب: نسبت ضلالت و هدایت با عذاب و مغفرت
- حقیقت ضلالت: کوری، دنیاپرستی
- فرق اشتراء مومن و کافر:
- مومن: تکمیل اضلاع سته
- کافر: عدم تکمیل اضلاع سته
- موضوع اشتراء: جان کافر:
- اثر: رهن خود کافر
- چرای: خاصیت مسائل اعتقادی

«فما اصبرهم...»:

- « رابطه کافر و آتش: مولا، مادر
- « چرایی عدم صبر: درونی بودن نار
- « آیات عدم صبر و درخواست نجات
- « مدلول: چرایی ذنب با علم به ضعف
- « ریشه تهدید: بحث فکری و فرهنگی

● آیه شریفه ۱۷۶

«تناسب: بیان ریشه عذاب شدید آیات قبل
«ذلک...»:

- «مدلول ذلک: عذابها، کتمان و اشتراء، هر دو
- «تصریح به کتاب به جای ضمیر: محوریت کتاب
- «ب» در «بالحق»: مصاحبت، ملابست
- «کتاب» شامل همه کتب آسمانی
- «مدلول «بالحق»: آشکار بودن و عدم ابهام
- «ریشه گرفتاری: اختلاف در حق و دوری از آن

«اختلفوا»:

- « مفهوم اختلاف: لغوی، اصطلاحی
- « متعلّق اختلاف: اصل کتاب، مفاد کتاب
- « انواع اهل اختلاف:
- « مشرکان: اصل کتاب
- « اهل کتاب: سایر کتب آسمانی
- « منشأ اختلاف: ناصحیح (کتاب)، صحیح (علما)
- « اشاره به «الذین اختلفوا»: عملکرد علماء
- « اهمیت: مرجعیت کتاب در حل اختلاف

«لفی...»:

چرای منجر شدن به شقاق

متعلّق شقاق:

منکر جاحد توحید

منکر جاحد معارف

اثر شقاق: حبّط عمل، بدون ضرر

● آیه شریفه ۱۷۷

﴿ تناسب: ﴾

- ﴿ اشاره به اصالت ایمان بعد کفر اهل کتاب
- ﴿ بیان حکمت تغییر قبله پس از دستور به اصل آن
- ﴿ تبیین برّ حقیقی بعد از اختلافات درباره قبله
- ﴿ تکمیل آیه ۱۴۲ با بیان واقعیت عبودیت انسان

﴿ اهمیت آیه: ﴾

- ﴿ روایت نبوی: کمال ایمان با عمل به این آیه
- ﴿ بیان رئوس اصلی ایمان، عمل و اخلاق در آیه

﴿ «لیس البر...» :﴾

﴿ مفهوم: بِرّ: نیکی، بِرّ: نیکوکار

﴿ تشخیص مصداق بِرّ:

﴿ با عقل صرف: قلیل

﴿ با عقل و نقل توأمان: قلیل

﴿ با نقل صرف: کثیر

﴿ مصداق بِرّ در عقاید:

﴿ توحید: «من آمن»

﴿ معاد: «و الیوم الآخر»

﴿ ربوبیت: «والملائکه و الکتب...»

« مدلولِ برّ در آیه:

« نفی: حرکت به شرق و غرب

« اثبات: ایمان و عمل صالح

« برّ کامل: همه ابعاد مذکور در آیه

« شبهه: باید برّ بود: پاسخ: عینیت، شرح وصف، بیان مصداق

« آیات متناظر:

« معرفی ابرار: جزء برجستگان عالم

« دعوت به برّ و نهی از فجور و عصیان

« تبیین معنای برّ با بیان مصادیق برّ

﴿ «قَبْلَ الْمَشْرِقِ...» ﴾:

﴿ مفهوم «قَبْلَ»: سَمَت و جهت

﴿ مدلول: پاسخ به اعتراض تغییر قبله

﴿ نوع نفی:

﴿ ناصحیح: اصلِ پُرّ

﴿ صحیح: حصرِ پُرّ

﴿ تسلی مومنان با عدمِ پُرّ اهل کتاب

﴿ لکن البر... ﴾:

﴿ متعلّق ایمان: اصول دین

﴿ وجود «ال»:

﴿ ملائک: همه ملائک

﴿ کتاب: همه کتب

﴿ راز تقدیم ملائک بر کتب و انبیاء

﴿ آتی المال... ﴾:

﴿ اشاره به عمل صالح بعد ایمان (انفاق)

﴿ مدلول آیه ترغیب به مال دوستی نیست

﴿ مرجع ضمیر «ه»:

﴿ مال:

﴿ پایینترین درجه است

﴿ هر انفاقی برّ نیست

﴿ دهنده به گیرنده

﴿ ایتاء مال

﴿ الله: انفاق لوجه الله

﴿ «متعلق»:

﴿ «ذوی القربی»:

﴿ مفهوم: دارندگان رابطه نزدیک

﴿ نوع قرابت: مکان، زمان، خویشاوندی، مکان

﴿ اهمیت:

﴿ ذووجهین بود انفاق

﴿ وجوب تقدیم بر غیر

﴿ «الیتامی»: فقدان والد یا والدین قبل از بلوغ

﴿المساكين﴾:

﴿ مفهوم: بازماندن از تلاش در معیشت

﴿ نسبت مسکین و فقیر

﴿ «ابن السبیل»: در راه مانده

﴿ «السائلین»:

﴿ مفهوم: درخواست

﴿ اطلاق سوال و درخواست

﴿ دلیل ذکر بعد سایر مصادیق: قلت استحقاق

«فی الرقاب»:

- « مفهوم: لغوی: گردن، اصطلاحی: برده
- « وجه تسمیه: عضو اصلی بدن (سر و گردن)
- « «فی»: انفاق برای آزادسازی
- « دلیل تاخیر از سایر موارد: قلت نیاز
- « شبهه: چرایی عدم لغو:
- « کتاب العتق در فقه، نه کتاب الرّق
- « ارتقای همه جانبه روابط مولا و عبد
- « ارائه سازوکار متنوع برای آزادی بردگان
- « فقدان زمینه اجتماعی و اقتصادی لغو

«اقام الصلوه»:

«چرایی اشاره: اهمیت نماز

«جایگاه نماز در قرآن: مانع گناه، رافع رذایل

«أتی الزکاه»:

«اشاره به انفاق واجب علاوه بر موارد استحباب

«عدم اشاره به «علی حبه»: چون واجب است

«انحراف محتمل:

«اداء واجبات مالی بدون مستحبات

«اداء مستحبات مالی بدون واجبات

«الموفون»:

- « بخش سوم: اخلاق (بعد ایمان و عمل)
- « چرایی ذکر: اهمیت وفای به عهد در اجتماع
- « مفهوم: وفا: انجام کامل پیمان، اتمام عهد
- « حیطة وفاء: مطلق (روابط خلق و خالق)
- « آیات متناظر:

« ضرورت وفای به عهد

« مدح وفای به عهد

« ذم نقض عهد

«الصابرین...»:

« ذکر صبر در کنار وفای به عهد(اخلاق)

« اهمیت صبر: رأس ایمان

« منصوب بودن صابرین: تعظیم موضوع

« بستر صبر:

« بأساء: سختی و ناگواری

« ضراء: ضرر جراحت، مرگ اولاد، زوال مال

« حین البأس: مدت محدودی از زمان

« جمع صبر و وفای به عهد: موجد فضائل

«الذین صدقوا»:

« صدق، عام است نه خاص

« آیات ناظر به عدم انحصار صدق به گفتار

« تحقق همه خصائل با صدق

«اولئک...»: آیات تقوی:

« تکذیب ادعای مدعیان دروغین

« حکم احکام مقدمه تقوی

« خبر قطعی تحقق تقوی

● آیه شریفه ۱۷۸

﴿ تناسب: ﴾

﴿ محتوای سوره بقره: ﴾

﴿ شروع با اوصاف متقین

﴿ دعوت مردم به ورود در زمره متقین

﴿ تبیین برّ و ابعاد آن

﴿ راه نیل به تقوی و تقویت آن

﴿ بیان قصاص ناظر به: ﴾

﴿ امکان نیل عدوان به قتل

﴿ عهد از اهل کتاب بر عدم خونریزی

﴿ صعوبت صبر بر قصاص

﴿ آیات متناظر:﴾

﴿ دال بر حرمت قتل

﴿ شدت نهی علاوه بر حرمت

﴿ دال بر خلود در نار

﴿ تبیین احکام جزایی قتل

﴿ بیان نحوه قصاص

﴿ «کتب...»:

﴿ مفهوم:

﴿ کتب:

﴿ لغوی: دوختن، انضمام، تلفظ، اظهار...

﴿ اصطلاحی: اثبات... چیزی با نگارش و ابلاغ

﴿ قصاص:

﴿ لغوی: قصّ (دنبال کردن)

﴿ اصطلاحی: ان یوقع علی الجانی مثل ما جنی

انواع کتابت الهی:

انواع کتابت الهی:
تکوینی: ام الكتاب، کتاب محو و اثبات...

تشریعی: وحی و رسالت:

ترخیص و اباحه با «ل»

وظیفه و تکلیف با «علی»

ابعاد حکم:

برای قاتل: وجوب تسلیم خود به ولی دم

برای ولی دم: رخصت در قصاص و عفو

ماهیت قصاص: حق ولی دم، نه ارث او

﴿ تفاوت: ﴾

﴿ قصاص: اثبات حق ولی دم با وقوع جرم
﴿ سایر حدود: اثبات حق با اثبات حکم نزد قاضی

﴿ شبهه: قصاص حکم ادیان منسوخ قبل است

﴿ پاسخ: ﴾

﴿ نسخ مجموع شریعت، نه جمیع احکام

﴿ شباهت شرایع در برخی احکام

﴿ خطاب انحصاری آیه به مسلمانان

﴿ الْحُرِّ... ﴾:

﴿ مفهوم حر: آزاد (حرارت، حرکت...) ﴾

﴿ مفهوم انثی:

﴿ ریشه: اُنْث (زن)

﴿ وجه تسمیه: اُنْث (لینت)

﴿ نکته لغوی:

﴿ ناصحیح: مذکر و مونث

﴿ صحیح: ذَکَر و اُنْثی

﴿عُفِی﴾:

﴿ مفهوم: صرف نظر از چیزی

﴿ مدلول: گذشت ولی دم از حق قصاص

﴿ جایگاه عفو:

﴿ الهی: امامت رحمت بر سایر شئون

﴿ مومن: رحماء بینهم:

﴿ عفو توصیه است

﴿ عفو: کفاره گناهان

﴿ «اخیه...» ﴾:

- ﴿ مفهوم اخ: از أخو (ابوین، یکی از آنها، رضاع)
- ﴿ وجه استعمال: بعث شفقت و مهربانی
- ﴿ مدلول: شریک در قبیله، دین، شغل...
- ﴿ جمع: اخوه (اولیه ابی)، اخوان (پیشرفته غیرابی)
- ﴿ «شیء»: نکره (به میزان رضایت ولی دم)
- ﴿ واکنش شایسته:

﴿ ولی دم: «اتباع بالمعروف»

﴿ قاتل: «إداء الیه باحسان»

«اعتدی...»:

مفهوم: تجاوز از حد خود

مصادیق:

قاضی: عدم حکم بما انزل الله

ولی دم: اسراف در قتل، قصاص بعد از عفو

ظرافت آیه:

قصاص: منع از تجری قاتل

عفو: باز گذاشتن راه گذشت

منع تعدی همه اطراف قضیه

● آیه شریفه ۱۷۹

﴿ تناسب: ﴾

﴿ دفع توهّم اصلحیت عفو نسبت به قصاص ﴾

﴿ بیان سبب حکم برای افزایش تمکین ﴾

﴿ اتمام توبیخ اهل کتاب عالم غیرعامل ﴾

﴿ «القصاص»: ﴾

﴿ محوریت عاطفه عقلانی در عین ذکر عفو ﴾

﴿ اصالت قصاص: ﴾

﴿ فرض قتل مرد توسط زن ﴾

﴿ فرض قتل یک نفر توسط چند نفر ﴾

﴿ فرض قتل زن توسط مرد ﴾

﴿ فرض اختلاف نظر اولیاء دم ﴾

﴿ حیاہ:﴾

﴿ انواع حیاہ: طبیعی، معنوی، برزخی، اخروی، اجتماعی

﴿ شرط حیاہ انسانی: ایمان (کافر: مردہ)

﴿ وجہ حیاہ بودن قصاص: «لکم»

﴿ تنوین حیاہ: تفخیم:

﴿ برای قاتل: رهایی از عذاب اخروی

﴿ برای مجنی علیہ: تشفی خاطر

﴿ برای اولیاء دم: تشفی خاطر

﴿ برای جامعہ: اعادہ نظم و پیشگیری

«اولی الالباب...»:

«اولی الالباب»:

«مفهوم:

«اولی»: صاحبان

«الالباب»: جمع لب، لباب (خالص)

«ویژگی: کمال عقل

«تتقون»:

«در هر آیه متناسب با مضمون

«انواع:

«فردی: روزه

«اجتماعی: قصاص

﴿ وجوه بلاغت: ﴾

- ﴿ مقایسه با عبارات گذشتگان
- ﴿ نکره بودن «حیات» بر خلاف قصاص
- ﴿ تولید حیات از قصاص که قتل است
- ﴿ اثر معنای لغوی قصاص در مدلول
- ﴿ ابهام در ابعاد حیات ناشی از قصاص
- ﴿ «لکم»: عوایدش مال شماست، نه خدا

● آیه شریفه ۱۸۰

﴿ تناسب: ﴾

﴿ ضرورت تقوی در وصیت مثل قصاص

﴿ ذکر وصیت متصل به قتل و قصاص

﴿ «کتب علیکم»:

﴿ خطاب به موصی: وجوب وصیت

﴿ خطاب به اولیاء موصی: وجوب عمل

«اذا حضر...»:

مفهوم:

- حالت احتضار: دارای احکام خاص
- یاس از ادامه حیات و اطمینان به مرگ
- تحقق اسباب فروپاشی بدن

مدلول:

- رد وصیت و توبه در حال احتضار
- قبول وصیت و رد توبه در یاس از حیات
- قبول وصیت و توبه در فروپاشی بدن

«خیراً»:

- مفهوم: برگزیدن چیزی و برتر دانستن آن
- انواع خیر: مطلق (نفسی)، مقید (نسبی)
- کاربرد خیر: اسم (خوب)، وصف (بهتر)
- جمع خیر: خُیور، خیار / مونث: خَیْرَه (جمع: خیرات)
- مدلول:

- مطلق مال: کم یا زیاد
- کاربرد خیر برای مال: اصل، راه کسب
- «إن ترک خیراً»: مفهوم شرط ندارد

﴿ الوصیه ﴾:

﴿ فلسفه: ﴿

- ﴿ وجود مستحقتر از ورثه
- ﴿ «عدم کفایت ارث برای برخی ورثه
- ﴿ کار خیر باقیمانده از حیات

﴿ اهمیت: ﴿

- ﴿ احترام صاحب مال: تنفیذ اراده
- ﴿ احترام ورثه: مالکیت دوسوم مال
- ﴿ احترام اقرباء و ایتام: استحباب برخورداری
- ﴿ انواع: واجب، مستحب، مباح، مکروه، حرام

‹ ترتیب: اقلام تجهیز، دیون، وصیت، ارث

‹ حکم وصیت: مستحب:

‹ قید «متقین»

‹ ثبت دیون، ادای ورثه

‹ توصیه به وصیت:

‹ عهدی: برای بعد مرگ

‹ تملیکی: در زمان حیات

‹ روایات دال بر نشاط قبل از مرگ

﴿ جمع ارث و وصیت: ﴾

﴿ اهل سنت: مخالف

﴿ شیعه: موافق

﴿ نسخ آیه با آیات ارث: ﴾

﴿ پاسخ:

﴿ وجود نسخ در موارد تنافی

﴿ امکان ارث بری طبقات محروم از آن

﴿ آیات دال بر ادای ارث بعد وصیت

﴿ عدم تساوی نسخ وجوب وصیت با بطلان

﴿ ضعف روایات دال بر نسخ و نوع دلالت

﴿ برخی احکام وصیت:

﴿ حیطة نفوذ: یک سوم

﴿ عدم کفایت وصیت در برائت ذمه دیون

﴿ متعلق وصیت:

﴿ عهدی: غسل، کفن، نماز، دفن...

﴿ تملیکی: مال و منفعت تا یک سوم

﴿ ماهیت وصیت: ایقاع:

﴿ اثر: عدم اشتراط پذیرش موصی له

﴿ دلیل:

﴿ قرآن: وحدت سیاق آیات ارث و وصیت

﴿ روایت: انتقال موصی به به ورثه موصی له

«لوالدین...»:

«والدین: پدر و مادر(تاکید علی‌رغم ارث بری)

«اقربین: عام و شامل ورثه

«بالمعروف»:

«نوع: رعایت اقتضائات

«موضوع: امر نیک

«مقدار: متعارف

«حداکثر: یک سوم

«موصی له: اقرباء

«ریشه: خیرخواهی

«وضع موصی له: نیازمند

﴿ «حقاً...»:

﴿ «حقاً»: مفعول مطلق فعل محذوف

﴿ «المتقين»: تضعیف وجوب وصیت

﴿ اهمیت وصیت: توفیق خاص متقین

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب
العالمين